

Een vondst van de duinroos (*Rosa pimpinellifolia* L.) op de Lemelerberg (Ov.)

P. Hommel (Vakgroep Vegetatiekunde, Plantenoecologie en Onkruidkunde, Bornesteeg 69, 6708 PD Wageningen) en

Th. Melman (Centrum voor Milieukunde, Garenmarkt 1B, 2311 PG Leiden)

A record of *Rosa pimpinellifolia* L. at the Lemelerberg (province of Overijssel)

As far as the Netherlands are concerned, *Rosa pimpinellifolia* has a typically coastal distribution. Formerly, especially in the 19th century, the species had been collected a few times in the interior, but these finds might have been garden-escapes. A recently discovered habitat near Lemele (table 1), however, supports the hypothesis that the species really is indigenous on the sandy soils of the central and eastern part of the country.

Van de vele verschillende plantesoorten die in de Nederlandse kustduinen voorkomen, zijn er maar enkele, althans in ons land, volledig tot het duingebied beperkt. Als we een recente, opmerkelijke vondst in Flevoland buiten beschouwing laten, lijkt de duinroos tot deze kleine groep van typische duinsoorten te behoren. Vroeger en met name in de vorige eeuw werd de soort echter ook wel enkele malen in het binnenland waargenomen, vooral in kasteeltuinen en heggen op de hogere zandgronden.¹ In hoeverre het hier natuurlijke standplaatsen betrof is onduidelijk. De soort wordt namelijk al vanaf de 16de eeuw als sierheester aangeplant en verwildert gemakkelijk.² Weeda wijst er echter op dat het niet uitgesloten is dat de soort in het binnenland ook spontaan voorkwam in zoomvegetaties.¹ Ook een onlangs door ons ontdekte fraaie groeiplaats bij Lemele (IVON 28.11) vormt een aanwijzing dat de duinroos in Oost-Nederland wel degelijk van nature thuishoort.

De groeiplaats bij Lemele bevindt zich op de oosthelling van een glaciële stuwwal (de Lemelerberg), langs een pad dat de grens vormt tussen een uitgestrekt heideveld en een gemengd bos van zomereik, ruwe berk en grove den, dat vermoedelijk door spontane opslag is ontstaan. Het heideveld is interessant, omdat de jeneverbes er zich nog redelijk kan verjongen, tegenwoordig helaas een nogal uitzonderlijk verschijnsel. De duinroos groeit overigens niet in de heide, maar aan de boszijde van het pad. De samenstelling van de vegetatie ter plekke wordt weergegeven in tabel 1. Uit het verloop van de erosiegeulen kan verder worden opgemaakt dat het pad, vermoedelijk een oud karrespoor door de hei, vroeger breder is geweest of zich in de loop van de tijd verlegd heeft. De groeiplaats bevindt zich als het ware op het vroegere pad.

Wat pleit er nu voor deze groeiplaats als natuurlijk te beschouwen? In de eerste plaats lijkt aanplant op deze afgelegen plek uitgesloten, terwijl verwildering vanuit de directe omgeving niet voor de hand ligt.³ Plantengeografisch gezien is een natuurlijke groeiplaats bij Lemele daarentegen in het geheel niet vreemd. Al suggereert het verspreidingskaartje voor Nederland dat we met een typische kustbewoner van doen hebben, in feite komt de duinroos in grote delen van Europa en Azië voor, grofweg van de Atlantische kust tot in Noordwest-China.^{2,4,5} Bovendien kan er op gewezen worden dat de soort met name in Midden-Europa van nature óók bij voorkeur voorkomt in zoomvegetaties op droge hellingen.⁶ Het vermogen om kale grond (zoals hier een voormalig zandpad) met ondergrondse uitlopers te koloniseren vormt eveneens een bekend gegeven. We kunnen dus stellen dat de groeiplaats ook in ecologisch opzicht een natuurlijke indruk maakt.

Slechts in één opzicht beantwoordt de groeiplaats bij Lemele niet aan de eisen die de duinroos volgens de literatuur aan zijn standplaats stelt. Volgens Hegi² komt de soort van nature slechts voor op kalkhoudende bodems, terwijl in het profiel bij Lemele,

Tabel 1. Beknopte vegetatie-opname volgens de ITC methode.¹¹

Datum: 3.X.1985. Grootte opname: 0,5 × 5 m².
 Gemiddelde hoogte struik- en graslaag: 15-20 cm.
 Gemiddelde hoogte kruid- en moslaag: 5 cm.

<i>Deschampsia cespitosa</i>	8	<i>Betula pendula</i>	r
<i>Rosa pimpinellifolia</i>	4	<i>Senecio sylvaticus</i>	r
<i>Galium saxatile</i>	4	<i>Hypnum cupressiforme</i>	
<i>Agrostis capillaris</i>	1	var. <i>ericetorum</i>	a
<i>Agrostis stolonifera</i>	1	<i>Pleurozium schreberi</i>	a
<i>Corydalis claviculata</i>	m	<i>Eurhynchium praelongum</i>	p

waarschijnlijk een enigszins verstoorde haarpodzol⁷, geen kalk kon worden aangetoond, uiteraard niet in de uitgeloopte bovengrond van loodzand, maar ook niet in het onverweerde moedermateriaal in de ondergrond. We hoeven echter de door Hegi genoemde strikte kalkgebondenheid van de duinroos niet al te letterlijk op te vatten. Ook in de kustduinen kan de soort namelijk optreden in vegetaties die gebonden zijn aan een sterk tot geheel ontkalkte bodem.⁸ Nog interessanter in dit verband is het voorkomen van de duinroos in het binnenland van Denemarken, waar de soort o.a. groeit in heidevelden⁹, eveneens een milieu waarvan men mag aannemen dat het niet kalkrijk is.

Al met al lijkt er voldoende reden aanwezig om aan te nemen dat de groeiplaats bij Lemele natuurlijk is. Men kan zich nu afvragen of de soort ook elders op de zandgronden van Midden- en Oost-Nederland (nog) voorkomt. Gericht zoeken kan wellicht nog meer groeiplaatsen aan het licht brengen, met name op of in de directe omgeving van de glaciële stuwwallen, een landschapstype waarvoor de binnenlandse duinroos een uitgesproken voorkeur lijken te hebben.¹⁰

Met dank aan Ir. H. van Reuler (Vakgroep Bodemkunde en Plantenvoeding, LH Wageningen) voor de interpretatie van het bodemprofiel.

1. E.J. Weeda, 1985. *Rosa pimpinellifolia* L. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (ed.), Atlas van de Nederlandse flora 2, zeldzame en vrij zeldzame planten. Utrecht.
2. G. Hegi, 1921/1923. *Illustrierte Flora von Mitteleuropa IV*, 2. München.
3. Geheel uitgesloten is dit natuurlijk niet. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de soort ooit is aangeplant op het landgoed Eerde of in Park 1813, beide in de omgeving van Lemele.
4. H. Meusel, E. Jäger & E. Weinert, 1965. *Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora*. Text. Jena.
5. H. Meusel, E. Jäger & E. Weinert, 1965. *Idem*. Karten. Jena.
6. E. Oberdorfer, 1979. *Pflanzensoziologische Exkursionsflora*. 4de druk. Stuttgart.
7. H. de Bakker & J. Schelling, 1966. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*. De hogere niveaus. Wageningen.
8. V. Westhoff & A.J. den Held, 1969. *Plantengemeenschappen in Nederland*. Zutphen.
9. K. Hansen, 1981. *Dansk feltflora*. Kopenhagen.
10. In de vorige eeuw werd de duinroos o.a. aangetroffen in Gaasterland, bij Nijmegen en een aantal malen op en in de directe omgeving van de Utrechtse Heuvelrug.¹
11. H. van Gils & I.S. Zonneveld, 1982. *Vegetation and rangeland survey*. Lecture note N-7. 3de ed. ITC, Enschede.

De geschatte bedekking wordt gegeven in percentage-tientallen (bijv. 1 = 5-15%). De codes r (zeldzaam), p (enkele exemplaren), a (rijkelijk aanwezig) en m (vele exemplaren) geven de dichtheid weer van soorten met een bedekking van minder dan 5%.